

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
АПрН України

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

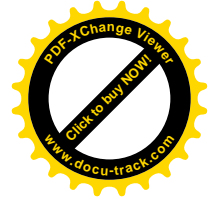
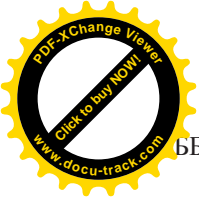
Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин

Матеріали

Міжнародної науково-практичної
конференції, *присвяченої 10-ій річниці
створення Лабораторії з вивчення
проблем корпоративного права
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
Національної академії правових наук
України*

23-24 вересня 2011 року

м. Івано-Франківськ, 2012

ББК 67.9 (4Укр)

П78

Редакційна колегія:

О.Д.Крупчан – академік НАПрН України, директор Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент;

В.В.Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор;

В.А.Васильєва – директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

І.Б.Саракун – кандидат юридичних наук, ст. наук. співр., ст. наук. співр. Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права НДІ ППП НАПрН України.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України (протокол № 2 від 29 лютого 2012 року)

П78 Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин [текст] : *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-ій річниці створення Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва Національної академії правових наук України* (проведеної Лабораторією з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 23-24 вересня 2011 року) – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. - 189 с.

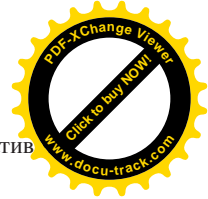
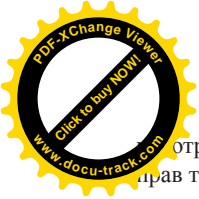
У збірник включені статті і тези доповідей учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару, який відбувся 23-24 вересня 2011 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Висвітлюються результати наукових досліджень проблем охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ББК 67.9 (4 Укр)

© Інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012

©Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012

отримання умов договору, щодо правових наслідків відчуження корпоративних прав та особливих підстав припинення.

*Васильєва В.В.
науковий співробітник Лабораторії з
дослідження та вивчення проблем корпо-
ративного права НДІ приватного права та
підприємництва НАПрН України*

Окремі особливості захисту права на участь в управлінні акціонерним товариством

Згідно із ст. 25 Закону України «Про акціонерні товариства» кожною простою акцією акціонерного товариства її власнику - акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи право на участь в управлінні акціонерним товариством [1].

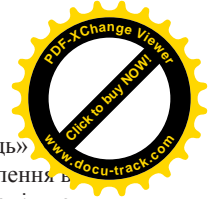
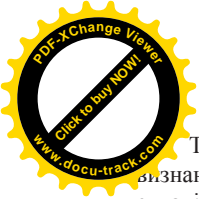
Основним виявом права акціонера на участь в управлінні товариством є його участь в загальних зборах, на яких приймаються рішення стосовно діяльності товариства, формуються керівні органи.

Група порушень права на участь в управлінні товариством досить різноманітна і стосується переважно порушень порядку скликання загальних зборів товариства. Так, серед них зустрічаються:

- порушення порядку сповіщення про загальні збори акціонерів, в тому числі строків та способів повідомлення про збори;
- ненадання акціонерам можливості ознайомитися з документами, пов'язаними з порядком денним;
- порушення вимог стосовно формулювання питань порядку денного;
- порушення порядку реєстрації акціонерів для участі в загальних зборах, в тому числі недопущення акціонерів до реєстрації;
- прийняття рішень з питань, що не включені в порядок денний;
- проведення загальних зборів акціонерів за відсутності кворуму;
- порушення процедури голосування та підрахунку голосів та ін..

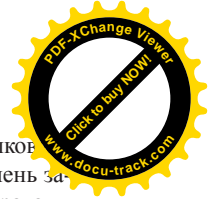
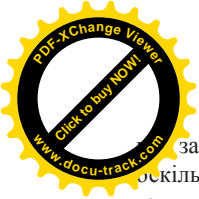
Такі порушення призводять до того, що ставиться під сумнів правомірність прийнятих загальними зборами рішень з подальшою можливістю їх оскарження в судовому порядку та визнання їх недійсними.

У разі виникнення потреби захисту свого права, учасник товариства повинен мати на увазі, що існує можливість використання лише таких способів захисту права, які передбачені у ст.16 Цивільного кодексу та ст.20 Господарського кодексу України [2,3]. У разі, якщо предмет позову не відповідає встановленим законом способам захисту прав, суд відмовляє у позові. Зокрема некоректно звертатись до суду із вимогами про визнання рішень загальних зборів правомочними, а також про визнання загальних зборів учасників (акціонерів) товариства такими, що відбулися, реорганізації такою, що відбулася, рішень загальних зборів такими, що підлягають виконанню. Дані юридичні факти вважаються по замовчуванню правомірними, якщо їх недійсність не була встановлена судом. Про це наголошено і в Постанові № 13 Пленуму Верховного суду України від 24 жовтня 2008 року «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» [4].

Так, у справі № 3/166-14/129 за позовом Особи_1 до ТзОВ «Гостинець» визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства; поновлення в складі учасників товариства; скасування запису про державну реєстрацію змін до установчих документів товариства Львівський господарський апеляційний суд постановив відмовити в задоволенні позовних вимог Особи_1. Особа_1 обґрунтувала позов тим, що у разі поновлення її у складі учасників ТзОВ «Гостинець» буде порушено її право учасника приймати участь у загальних зборах учасників. У своїй постанові суд відмовив в задоволенні вимог щодо захисту права, яке може бути порушено у майбутньому і стосовно якого невідомо, чи воно буде порушено, оскільки такий спосіб захисту не передбачений чинним законодавством, зокрема ст.16 Цивільного кодексу України та ст.20 Господарського кодексу України та не впливає з положень законодавства. Стосовно вимоги поновити Особа_1 у складі учасників ТзОВ «Гостинець», суд зазначив, що позивачка теж обрала не передбачений законом спосіб захисту, адже поновлення у складі засновників (учасників) товариства не належить до категорії жодного із перелічених корпоративних спорів. Щодо позовних вимог скасувати записи про державну реєстрацію змін до установчих документів товариства, то суд зауважив, що окрім того, що такий спосіб захисту корпоративних прав не передбачений законом, скасування записів державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи відбувається в порядку, встановленому ст.31 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». З цих підстав усі зазначені позовні вимоги задоволенню не підлягають [5].

Також суперечність може виникнути з приводу визначення правової природи самого права на участь в управлінні справами товариства. Так, згідно ст. 100 ЦК України право участі вважається особистим немайновим правом. Поняття особистого немайнового права наведено у ст. 269 Цивільного кодексу України. Істотними ознаками немайнового права є відсутність економічного змісту, неможливість втрати цих прав через відмову або позбавлення, довічність володіння, невідчужуваність [6, с.70]. Жодна з цих ознак не притаманна праву на управління справами товариства. Вважаємо, що «право участі» не тотожне поняттю «право участі в управлінні справами товариства», яке має для учасника товариства економічний зміст (ч.2 ст.269 ЦК України). З'ясування даного питання є важливим в судово-процесуальних відносинах між суб'єктами при порушенні даного права. Так, у справі № 14/141 за позовом Особи-1 до ЗАТ «Укртара-Інвест» та ТзОВ «Моквинська паперова фабрика» виникло питання стосовно застосування строку позовної до захисту порушеного права учасника товариства. Місцевий господарський суд Рівненської області визнав рішення загальних зборів товариства недійсними, мотивуючи це тим, що вказані збори учасників скликані, підготовлені та проведені з порушенням встановленого діючим законодавством порядку: зокрема з порушенням порядку повідомлення учасників (позивача) про проведення загальних зборів, а прийняті на них рішення не відповідають вимогам діючого законодавства та порушують права позивача, що є підставою для визнання їх недійсними. В апеляційній скарзі скаржник-1 (ТзОВ «Моквинська паперова фабрика») посиляється на те, що місцевим судом необґрунтовано застосовано до спірних правовідносин норми ЦК України 2003 року в частині застосування строку позовної давності. В своєму рішенні Львівський господарський апеляційний суд зазначив, що висновок місцевого суду

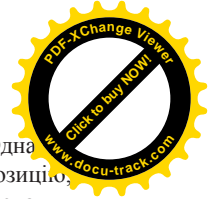
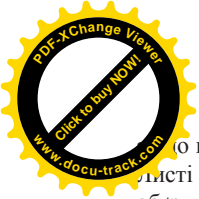

застосування до спірних відносин норм ст.100, 268 ЦК України є помилкою, оскільки право учасника на звернення до суду про визнання недійсними рішень загальних зборів з підстав порушення його права на участь в управлінні справами товариства не відноситься до особистих немайнових прав, на які не поширюється позовна давність. З цієї підстави в позовних вимогах Особи-1 до товариств було відмовлено, а апеляційні скарги ТзОВ «Моквинська паперова фабрика» та ЗАТ «Укртара-Інвест» задоволені [7].

Доволі частим порушенням права акціонерів є прийняття загальних зборів рішень на виконання пункту денного «Різне». Питання щодо порядку денного загальних зборів акціонерів, які зазначаються в повідомленні, повинні надавати акціонеру можливість скласти належне уявлення про суть питань, що виносяться на розгляд. Зокрема, у роз'ясненні ДКЦПФР від 10 листопада 1999 р. № 24 вказується, що формулювання питань, включених до порядку денного загальних зборів акціонерів, мають давати акціонерам змогу передбачити можливі рішення зборів з кожного питання. Включення до порядку денного зборів питань «Різне», «Організаційні питання» та їх еквівалентів неможливе у зв'язку з тим, що такі дії порушують права акціонерів на попереднє ознайомлення з порядком денним [8]. Така позиція знайшла відображення і в Постанові Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. Так, у п. 22 Постанови зазначено, що суди зобов'язані визнавати недійсними рішення зборів акціонерів, які були прийняті в ході розгляду подібного роду абстрактних питань порядку дня зборів. Водночас Пленум Верховного суду України зазначив, що повноваження органів судової влади не поширюються на можливість шляхом прийняття судового рішення включити в порядок дня зборів акціонерів яке-небудь питання [4]. Таким чином, було чітко розмежовано межі повноважень органів судової влади і межі автономії волі акціонерів в частині визначення обсягу питань, що розглядаються на зборах акціонерів. У Законі України «Про акціонерні товариства» стосовно даного питання відсутнє положення, яке б забороняло формування питань в категорії «Різне». Стаття 35 містить лише положення, що у повідомленні про проведення загальних зборів акціонерного товариства повинен міститися перелік питань, що виносяться на голосування.

Іншим поширеним порушенням права акціонерів на прийняття участі в управлінні акціонерним товариством є порушення порядку скликання загальних зборів акціонерів, зокрема порядку повідомлення про проведення загальних зборів. Вимоги закону до порядку скликання загальних зборів покликані надати можливість акціонерам реалізувати своє право на участь в загальних зборах, внести свої пропозиції стосовно порядку денного. Верховний Суд України в Листі від 1 серпня 2007 року роз'яснив, що права акціонера слід вважати порушеними в частині вимоги закону про скликання та проведення загальних зборів акціонерів, якщо акціонер не зміг прийняти участь в загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, внести пропозиції стосовно порядку денного, зареєструватися для участі в загальних зборах тощо [9]. При цьому слід звернути увагу на зміну підходу судів до захисту прав міноритарних акціонерів товариства при порушенні порядку повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів.

Так, у справі за позовом Д. і С. до АТ «Торговий дім «Укрнафта» Верховний суд вказав, що рішення загальних зборів можна визнати недійсним лише за умови,

що відсутність позивача могла суттєво вплинути на прийняте рішення. Однак у Відомості від 1 січня 2004 року Верховний Суд України зайняв протилежну позицію, обґрунтувавши її тим, що законодавством не передбачена така умова визнання недійсними рішень загальних зборів. Верховний Суд України зазначив, що при вирішенні спору про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів суд не може зробити висновок про істотність впливу відсутності позивача на прийняття загальними зборами рішення, виходячи лише з кількості голосів, що належать позивачу, в той час як вплив на прийняття рішення не обмежується лише участю в голосуванні [10].

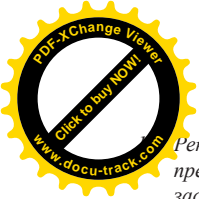
Вищий господарський суд України в Рекомендаціях від 28 грудня 2007 року висловив подібну позицію і вказав, що позивачу не може бути відмовлено в задоволенні вимог про визнання рішення загальних зборів недійсним лише на підставі недостатності його голосів для зміни результатів голосування по прийнятому загальними зборами рішенню, оскільки вплив акціонера на прийняття загальним зборами рішення не вичерпується лише голосуванням [11].

Однак в Постанові від 24 жовтня 2008 року Верховний суд України зазначив, що при вирішенні спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів на підставі недопущення до участі акціонерів товариства судам необхідно встановити, чи могла їх відсутність (присутність) суттєво вплинути на прийняття оспорюваного рішення [4].

Варто зауважити, що нещодавно прийнятий закон України «Про акціонерні товариства» не дав однозначної відповіді стосовно окресленого питання – законодавець не вказав вичерпного переліку підстав визнання рішення загальних зборів акціонерів недійсними.

Загалом можна констатувати, що проблеми в сфері захисту корпоративних прав в основному зумовлені недосконалістю або відсутністю відповідних норм матеріального та процесуального права, в першу чергу норм, що регулюють порядок реалізації права на участь в управлінні товариством, а також норм, які забезпечують захист таких корпоративних прав.

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - №50-51.
2. Цивільний кодекс України в редакції від 16 січня 2003 року зі змінами і доповненням // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №№40-44.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 18, N 19-20, N 21-22.
4. Постанова Пленуму Верховного суду України від 24 жовтня 2008 року «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» // Режим доступу: www.scourt.gov.ua
5. Постанова Львівського апеляційного господарського суду у справі № 3/166-14/129 від 11 серпня 2011 р. // Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua
6. Кравчук В.М. Підвідомчість корпоративних спорів / В.М. Кравчук // Вісник господарського судочинства / Вищий господарський суд України. – Київ, 2007. – № 4. – С. 69-76.
7. Постанова Львівського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2011 у справі № 14/141 // Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua
8. Роз'яснення ДКЦПФР від 10 листопада 1999 № 24.
9. Лист Верховного Суду України «Практика розгляду судами корпоративних спорів» від 1 серпня 2007 року // Режим доступу: www.scourt.gov.ua
10. Лист Верховного Суду України від 1 січня 2004 року // Режим доступу: www.scourt.gov.ua

Рекомендації президії Вищого господарського суду України «Про доповнення рекомендацій президії Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28 грудня 2007 року // Режим доступу: www.arbitr.gov.ua

Вінник О.М.

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

Особливості корпоративних прав за інституційної форми державно-приватного партнерства

З прийняттям Закону України «Про державно-приватне партнерство» (далі – Закон про ДПП) [1] виникла можливість особливої форми співпраці носіїв публічних інтересів (держави, Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування) з приватним бізнесом на партнерських засадах метою реалізації суспільно-важливих (пріоритетних) інвестиційних та інноваційних проектів, успіх яких залежить від об'єднання зусиль зазначених осіб. В такій формі співпраці домінує публічний інтерес, а залучення приватного партнера забезпечується наданням йому низки переваг та гарантій.

Вітчизняний Закон про ДПП передбачає лише договірну форму такої співпраці, ігноруючи можливість встановлення так званого інституційного партнерства, про можливість якої свідчить зарубіжна практика правового регулювання таких відносин (Словенії [2], Хорватії [3], Латвії [4], Польщі [5], Ірландії [6], острова Фіджі [7] та ін.). Ця форма ДПП (Institutional Partnerships) передбачає використання для реалізації проектів ДПП господарської організації за участю державного та приватного партнерів. Інституційне партнерство має низку незаперечних переваг (можливість залучення інвестицій не лише партнерів, а й акціонерів-інвесторів і навіть облігаціонерів; внутрішньо корпоративні механізми управління ДПП відповідно до укладеної між партнерами угоди та вимог законодавства про ДПП). Проте така форма ДПП може бути досить ризикованою у разі якщо (1) вона опосередковує економічну концентрацію, негативний ефект від якої є більшими за її позитивний ефект для суспільства; (2) невдало обраний приватний партнер та/або технологія управління ДПП, що призводить до конфліктів між партнерами і відповідно – несприятливо позначається на реалізації проектів ДПП; (3) грубо порушуються інтереси інвесторів, через що стає неможливим залучення нових інвестицій шляхом розміщення додаткових акцій та облігацій тощо. Наявність у ДПП і позитивних, і негативних рис свідчить про необхідність використання перших, і мінімізації других в процесі правового регулювання відносин ДПП, їх встановлення, управління проектами ДПП тощо.

Ключовою ознакою інституційного партнерства є використання господарської організації зі статусом юридичної особи, яка забезпечує реалізацію його проектів. При цьому така організація має контролюватися публічним та приватним партнерами, а відносини між ними регулюватися договором партнерства, роль якого може виконувати засновницький договір (у разі, якщо партнери спільно засновують відповідну організацію – зазвичай акціонерне товариство), чи угодою акціонерів-партнерів – якщо для інституційного партнерства використовується діюче това-